

Vijeće Poslijediplomskog doktorskog
studija *Jezikoslovlje*
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku

31000 Osijek
Lorenza Jägera 9

Gordana Laco

21000 Split
Petrinjska 17

Sinopsis doktorskoga rada

Jezik hrvatskih novina u drugoj polovici 20. stoljeća

Znanstveno područje: humanističke znanosti
Polje: jezikoslovlje
Grana: kroatistika

Proučavanjem jezika hrvatskih dnevnih novina izdanih u drugoj polovici 20. stoljeća oprimjerit ću uporabu hrvatskoga jezika, usporediti jezične norme i upotrebu.

Stoga ću za ovo istraživanje odabrati dnevne novine tiskane u Hrvatskoj u drugoj polovici 20. stoljeća do današnjega doba: *Jutarnji list*, *Slobodnu Dalmaciju*, *Večernji list* i *Vjesnik*. Kao korpus poslužit će tri broja svakoga godišta.

Na odabranome korpusu može se opisati javni jezik, jezik priopćavanja u masovnoj komunikaciji, uporaba standardnoga jezika koji zapravo ima najširi komunikacijski doseg. Istraživanjem se može zaključiti koliko je jezik hrvatskih novina u skladu s jezičnim normama, a koliko je odraz izvanjezičnih utjecaja. Može se pokazati koji jezični elementi obilježuju novinske tekstove i kakav je njihov odnos prema hrvatskomu književnomu jeziku te kako se oblikovao novinski jezik i kako utječe na oblikovanje hrvatskoga jezika. To se istraživanje može razdijeliti na nekoliko razdoblja s obzirom na odgovarajuće jezične norme, tj. na normativne prijelome i na hrvatsko osamostaljenje.

U radu se valja osvrnuti na osnovna obilježja komunikacije kao temeljne jezične uloge jer novine su sredstvo javne, društvene komunikacije. To je jednosmjerna, verbalna, pisana komunikacija namijenjena velikomu broju čitatelja. Suvremena jezikoslovna stajališta pokazuju kako se u komunikacijskome procesu poruka (tekst) oblikuje s obzirom na pošiljatelja poruke, na samu poruku i primatelja poruke te kontekst, što se može pokazati i na ovim istraživanjima.

Novinski jezik, sa svojom važnom komunikacijskom ulogom, bitan je čimbenik u oblikovanju hrvatskoga jezika i jezične kulture uopće. Istodobno se može promatrati u suodnosu s hrvatskim jezikom kao sustavom i s hrvatskim standardnim jezikom kao normom.

I. Prvo razdoblje koje će se istraživati može se odrediti godinama 1950. i 1960., tj. do izdavanja *Pravopisa hrvatskosrpskoga – srpskohrvatskoga jezika*, Matice hrvatske i Matice srpske, po novosadskome dogovoru. To je doba Avnojevske Jugoslavije u kojemu je propisan Boranićev pravopis (8. izdanje 1941., 9. izdanje 1957.). Hrvatski je jezik tih godina još pod utjecajem *Gramatike i stilistike hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* T. Maretića (2. izdanje 1931.) i njegovoga *Hrvatskoga ili srpskoga jezičnoga savjetnika* (1924.), a zatim i *Gramatike hrvatskoga ili srpskog jezika* I. Brabeca, M. Hraste i S. Živkovića, objavljene 1952.

Hrvatske novine toga razdoblja kraćega su sadržaja, uglavnom političkoga i gospodarskoga, a zbivanja iz društvenoga života, znanstvenoga, kulturnoga, sportskoga i sl., donose se tek kao priopćenja ili kratki osvrti.

II. Drugo razdoblje može biti od 1960. godine, tj. od stupanja na snagu novosadskoga pravopisa, do 1967. kada je objavljena *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika*.

Jezične uporabe hrvatskih novina iz toga razdoblja mogu se istraživati s obzirom na navedene norme i društvenopolitičko ozračje toga doba.

III. Treće se razdoblje može odrediti od *Deklaracije* do kraja 70-ih godina. To razdoblje obuhvaća hrvatsko proljeće (1971.) koje je moglo utjecati na mijene u hrvatskome jeziku. Zatim i Ustav SFRJ iz 1974. koji govori o hrvatskom književnom jeziku u javnoj uporabi. Godine 1966. izdan je *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika* S. Babića i S. Težaka (i 1969., 1970., 1971., 1972.). Godine 1971. Slavko Pavešić i Zlatko Vince izdali su *Gramatiku: Jezični savjetnik s gramatikom*, a te je godine tiskan i *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Mogušu. Godine 1979. izdana je *Priručna gramatika hrvatskoga jezika*, Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Mogu se opisati jezične uporabe hrvatskih novina u tom razdoblju s obzirom na navedene norme i društvenopolitičko ozračje toga doba.

IV. Četvrto razdoblje bilo bi od 1980. godine do hrvatskoga osamostaljenja 1990. godine. Godine 1986. izlaze *Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika* R. Katičića i *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku* S. Babića, Instituta za jezik JAZU, a 1987. tiskan je *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića.

Uvođenje različitih žanrova u novinske tekstove, odnosno drukčiji sadržaji i oblici znače i promjene u jezičnim upotrebama u odnosu na novinski jezik prethodnih godina i hrvatskoga jezičnoga sustava uopće.

V. Peto je razdoblje od osnutka Republike Hrvatske, 1991. godine, do današnjega doba. To je razdoblje u kojem se slobodno mogao oblikovati hrvatski jezični sustav u skladu s hrvatskom književnojezičnom tradicijom i suvremenom jezikoslovnom znanosti. Izdana je i treća knjiga *Načrta za gramatiku HAZU: Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, 1991. Te je godine izdan i *Rječnik hrvatskoga jezika V*. Anića. Prerađen je (1994. i 2000.) i više puta tiskan *Hrvatski pravopis* S. Babića, B. Finke i M. Moguša, a također se prerađuje i od 1992. do 2005. objavljuje više izdanja njihove *Gramatike hrvatskoga jezika*. Objavljena je i *Školska gramatika hrvatskoga jezika* S. Ham, 2002. godine, te *Hrvatski školski pravopis* S. Babića, S. Ham i M. Moguša (2005.). U tom je razdoblju, osim navedenih udžbenika koji donose normativne prijelome, objavljen i *Razlikovni rječnik hrvatskog i srpskog jezika V*, Brodnjaka (1993.), *Rječnik hrvatskoga jezika* Leksikografskoga zavoda i Školske knjige (2000.), te niz hrvatskih jezičnih savjetnika i stručne jezikoslovne literature.

Mentorica:

prof. dr. sc. Sanda Ham

Pristupnica:

mr. sc. Gordana Laco